

Σχεδιασμός περιοδικής έκθεσης με θέμα τον Χρήστο Τσουντα στο Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών από μαθητές Γυμνασίου

Τριανταφυλλιά Κανάρη

Δρ. Ιστορίας, 4ο Γυμνάσιο Νέας Ιωνίας Αττικής
trkanari@yahoo.gr

Παναγιώτης Αναστασόπουλος

Γεωλόγος M.Sc., Υποδιευθυντής 4ου Γυμνασίου Νέας Ιωνίας Αττικής
anpan@sch.gr

Περίληψη

Το άρθρο παρουσιάζει τη συμμετοχή και τις δράσεις ομάδας μαθητριών και μαθητών της Α΄ τάξης του 4ου Γυμνασίου Νέας Ιωνίας Αττικής στον 3ο Μαθητικό Διαγωνισμό του Μουσείου Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, το 2018, με θέμα «Χρήστος Τσουντας: στα χνάρια ενός αρχαιολόγου, στα χνάρια της προϊστορίας...». Το αντικείμενο του διαγωνισμού ήταν η μελέτη και ο σχεδιασμός μίας περιοδικής έκθεσης στο Μουσείο Ιστορίας του ΕΚΠΑ. Το πορτραίτο του Χρήστου Τσουντα, έργο του Περικλή Βυζάντιου, που εκτίθεται στο Μουσείο Ιστορίας, επελέγη ως το κύριο έκθεμα της περιοδικής έκθεσης του Μουσείου και αποτέλεσε το αντικείμενο της μουσειολογικής και μουσειογραφικής μελέτης. Επιπλέον, υπήρξε η αφορμή να γνωρίσουν τα παιδιά το επιστημονικό έργο του Χρήστου Τσουντα στην «προϊστορική εποχή» της αρχαιολογίας στην Ελλάδα και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ο θρυλικός αρχαιολόγος συνδέθηκε με τον ομηρικό Οδυσσέα και παρουσιάστηκε το ανασκαφικό και επιστημονικό έργο του κατ' αντιστοιχία με τα κατορθώματα του ήρωα της προϊστορικής εποχής, έλαβε μορφή στη μελέτη με τίτλο «Το ηρωικό έπος του Χρήστου Τσουντα. Τι κρύβει ο μειλίχιος πανεπιστημιακός δάσκαλος στο πορτραίτο του Περικλή Βυζάντιου;». Η μελέτη είναι η ολοκληρωμένη πρόταση σχεδιασμού περιοδικής έκθεσης των μαθητριών και των μαθητών και περιλαμβάνει: το είδος και τον ρόλο του Μουσείου Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, το βιογραφικό του Χρήστου Τσουντα, την κεντρική ιδέα, τους στόχους, τις ενότητες της έκθεσης, τον εκθεσιακό χώρο, την αφήγηση του σεναρίου, τα εκθέματα που περιβάλλουν το κεντρικό, τα κείμενα που πληροφορούν τον επισκέπτη, τις κατασκευές και την επικοινωνία της περιοδικής έκθεσης.

Λέξεις-κλειδιά: μουσειακή εκπαίδευση, Χρήστος Τσουντας, μουσειολογική - μουσειογραφική μελέτη έκθεσης.

Το άρθρο αφιερώνεται στις μαθήτριες και στους μαθητές της ομάδας: Άγγελο, Βασίλη, Γιώργο, Δημήτρη, Ηλία, Θωμά, Μάγδα, Μιχάλη, Παναγιώτη, Χρήστο και Χριστίνα.

1. Η αξία της μουσειακής εκπαίδευσης

Τα μουσεία δεν είναι μόνο οργανισμοί προστασίας, έκθεσης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αποτελούν μια εξαιρετική παρακαταθήκη γνώσης, σε σχέση τόσο με την ποσότητα, όσο και την ποιότητα των προσφερόμενων θεματικών. Όλα τα σχολικά μαθήματα μπορούν να ωφεληθούν από το μουσείο (Νικονάνου, Μπουνιά, Φιλίππουπολίτη, Χουρμουζιάδη και Γιαννούτσου, 2015). Άλλωστε, οι εναλλακτικές μέθοδοι μάθησης έχουν κερδίσει έδαφος, βασιζόμενες στη βιωματική, ευρετική και αφηγηματική - διαλογική ψυχοπαιδαγωγική (Πουρκός, 2016).

Η εκπαιδευτική αξία του μουσείου είναι μεγάλη, παρότι δεν αποτελεί τυπικό εκπαιδευτικό φορέα, επειδή προσφέρει ποικίλες και ευέλικτες μαθησιακές ευκαιρίες σε εξωσχολικό περιβάλλον και σε διαφορετικές κατηγορίες κοινού (Hein, 1998). Σκοπός των

μουσείων είναι η πιο στενή σχέση με το σχολείο, η προώθηση της γνώσης και της μάθησης, εξ ολοκλήρου με βιωματικό τρόπο (Νικονάνου, 2010).

Ο ορισμός της μουσειακής εκπαίδευσης περιλαμβάνει τη μετασχηματική εμπειρία, κατά την οποία ο επισκέπτης αναπτύσσει νέα ενδιαφέροντα, αξίες και στάσεις ζωής, γεγονός που ενισχύεται από τα ερευνητικά μέσα, τα πολυαισθητηριακά εκθέματα και τα διαδραστικά πολυμέσα με έμφαση στα αντικείμενα (Lord, 2007). Σε αντίθεση με την τυπική εκπαίδευση, η μουσειακή δεν αποσκοπεί τόσο στην εκμάθηση μιας συγκεκριμένης ύλης, αλλά παρέχει ελευθερία στη μαθησιακή διαδικασία, χωρίς αυστηρά προκαθορισμένους μαθησιακούς στόχους (Μάμαλη και Σιούτα, 2018).

Ο σημαντικός και ουσιαστικός ρόλος της μουσειακής παιδείας (υπό την έννοια της μετάδοσης του πολιτισμού) τεκμαίρεται από τη διεθνή βιβλιογραφία, ως προς τη θετική της σχέση με τη μάθηση, τη δημιουργία, τη συμμετοχή, τα αναλυτικά προγράμματα στην τυπική και στην άτυπη εκπαίδευση, την καλλιέργεια της αισθητικής, των παραστατικών τεχνών, του ιστορικού γραμματισμού, και της ιστορικής ενσυναίσθησης (Νικονάνου κ.ά., 2015).

Η μουσειακή αγωγή στοχεύει στην ενασχόληση των μαθητριών και των μαθητών με τα εκθέματα, την ευαισθητοποίησή τους για αυτά, την άσκηση της αντιληπτικής τους ικανότητας, την ενεργοποίηση όλων των αισθήσεών τους και τη συναισθηματική συμμετοχή τους. Όλα τα παραπάνω επιτυγχάνονται μέσω της πρόκλησης των ενδιαφερόντων των μαθητών, της πυροδότησης της εξερευνητικής τους διάθεσης και της παροχής ανεξαρτησίας κίνησης μέσα στο χώρο του μουσείου (Νάκου, 2001). Ανάμεσα στα οφέλη της μουσειακής αγωγής περιλαμβάνονται η καλλιέργεια της κριτικής γνώσης και σκέψης των παιδιών, όπως και της συναισθηματικής, ψυχικής, κοινωνικής και πολιτισμικής συμπεριφοράς τους, η οποία βασίζεται στην ουσιαστική αυτογνωσία και στην παράλληλη αποδοχή του άλλου. Καλλιεργούνται οι δεξιότητες ανάγνωσης και ερμηνείας της εικόνας και του υλικού πολιτισμού. Τα παραπάνω θεωρούνται απαραίτητα για τη διαμόρφωση κριτικών, θετικών και δημιουργικών ατομικών και συλλογικών ταυτοτήτων και συμπεριφορών (Κόκκινος και Αλεξάκη, 2002).

Η ουσιαστική διασύνδεση του μουσείου με το σχολικό πρόγραμμα, παράλληλα με την άμεση θετική επίδραση που έχει στην καλλιέργεια μιας ευρύτερης παιδείας, προσφέρει και έμμεσα θετικά αποτελέσματα. Επιδρά στον απόλυτα περιχαρακωμένο και θεωρητικό χαρακτήρα πολλών μαθημάτων, εισάγοντας διεπιστημονικές προσεγγίσεις και εμπλουτίζοντας το περιεχόμενό τους με νέου τύπου γνώσεις. Για όλα τα παραπάνω, η διασύνδεση της μουσειοπαιδαγωγικής εκπαίδευσης με το σχολείο μπορεί να αποφέρει πολύ θετικά βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (Καντάς, 2018). Μία ερευνητική πρακτική, που εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια, είναι η εικαστική αναπαράσταση άψυχων και αμίλητων μουσειακών αντικειμένων από μαθήτριες και μαθητές. Αυτή η πρακτική λειτουργεί αποτελεσματικά ως μεθοδολογικό εργαλείο για την παρατήρηση και ερμηνεία ιστορικών και πολιτισμικών περιόδων (Παπαναστασίου, 2022).

Η μουσειακή εκπαίδευση προσέφερε σημαντική ώθηση στην παραδοσιακή διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, με τα αναβαθμισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων, που αντιστοιχούν ή όχι στην διδακτέα ύλη. Έχει υπολογιστεί ότι το 80% της μάθησης πραγματοποιείται σε περιβάλλοντα μη συμβατικά με τη μάθηση, γεγονός που επιβεβαιώνει τη μεγάλη σημασία του μουσείου στην εκπαίδευση (Gould, 2007).

2. Πλαίσιο συμμετοχής στον Διαγωνισμό του Μουσείου Ιστορίας

Το Μουσείο Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών προκήρυξε 3ο Μαθητικό Διαγωνισμό με θέμα «Τα εκθέματα του Μουσείου μέσα από τα μάτια των

μαθητών», για το σχολικό έτος 2017-18. Ο διαγωνισμός απευθυνόταν στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αφορούσε τον σχεδιασμό και τη συγγραφή ερευνητικής εργασίας με τίτλο «Χρήστος Τσούντας: στα χνάρια ενός αρχαιολόγου, στα χνάρια της προϊστορίας...».

Το θέμα του Διαγωνισμού συνδεόταν με το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας. Σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (μετάφραση) και συγκεκριμένα του μαθήματος της Α΄ τάξης Γυμνασίου «Ομηρικά Έπη - Οδύσσεια», επιδιώκεται καταρχάς οι μαθητές να κατανοήσουν την αξία του αγώνα του ανθρώπου για την επίτευξη των στόχων του. Επιπλέον στόχοι είναι οι εξής: η ανάδειξη της σημασίας του αρχαίου ελληνικού κόσμου ως προς τον ανθρωποκεντρισμό του και ως προς την ανθρωπογνωσία του, η κατανόηση του αρχαίου κόσμου, η επικοινωνία με τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματα του και η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιτευγμάτων αυτών για την πορεία του πολιτισμού. Επίσης, η σύνδεση σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων με την ελληνική αρχαιότητα και η επισήμανση της «Ευρωπαϊκής διάστασης» της αρχαιότητας μέσω των επιτευγμάτων της, που συνέβαλαν στη θεμελίωση του Ευρωπαϊκού πολιτισμού (Υπ.Ε.Π.Θ., 2003).

Στην πρόταση συμμετοχής του 4ου Γυμνασίου Νέας Ιωνίας Αττικής ανταποκρίθηκαν θετικά έντεκα (11) μαθήτριες και μαθητές της Α΄ τάξης, διαφορετικών σχολικών επιδόσεων. Οι συναντήσεις της ομάδας περιελάμβαναν δύο επισκέψεις σε μουσεία και συνεργασία των μελών δύο ώρες εβδομαδιαίως εκτός σχολικού ωραρίου.

Το έργο των συμμετεχόντων ήταν η μουσειολογική και μουσειογραφική μελέτη μίας περιοδικής έκθεσης σε χώρο του Μουσείου Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών με κεντρικό έκθεμα ένα από τα προτεινόμενα από τους διοργανωτές, τα οποία ήταν σχετικά με τον σκαπανέα αρχαιολόγο της προϊστορικής εποχής Χρήστο Τσούντα: το πορτραίτο του Χρήστου Τσούντα, η δημοσίευσή του «Μυκήναι και Μυκηναίος Πολιτισμός», η φωτογραφία του μαθητή του Σπυρίδωνος Μαρινάτου, το βιβλίο «Μυκηναϊκά Ακροπόλεις» του Σπυρίδωνος Ιακωβίδου, μυκηναϊκά και νεολιθικά εκθέματα του Μουσείου Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

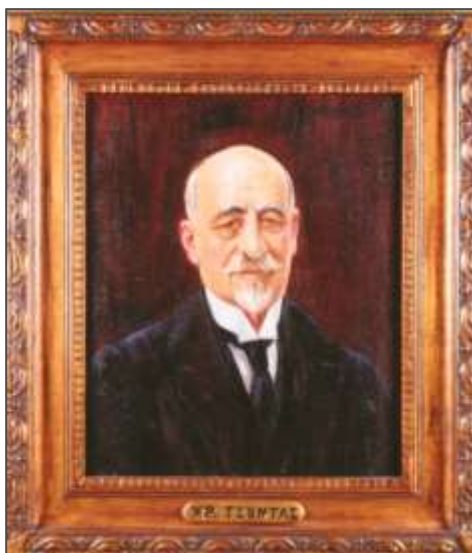
Ο σκοπός του εγχειρήματος ήταν τριπλός: α. Η σύνθεση εργασίας με επιστημονικές προϋποθέσεις, β. Η παρουσίαση ενός μουσειακού εκθέματος στο κοινό και γ. Η έμπνευση των παιδιών από τον Χρήστο Τσούντα και το έργο του.

3. Στάδια υλοποίησης

3.1. Επιλογή εκθέματος

Η προσωπογραφία του Χρήστου Τσούντα, πίνακας του Περικλή Βυζάντιου (1934), που εκτίθεται στο Μουσείο Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών επελέγη από τις μαθήτριες και τους μαθητές ως το κύριο έκθεμα γύρω από το οποίο σχεδιάστηκε να αναπτυχθεί η έκθεση (εικόνα 1).

Εικόνα 1. Η προσωπογραφία του Χρήστου Τσούντα

3.2. Οργάνωση μελέτης

Η μελέτη αποτελείται σε τρία μέρη:

- Την επισκόπηση του Μουσείου Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, που περιλαμβάνει την ίδρυσή του, τη συλλογή προσωπογραφιών που εκτίθεται εκεί, τον Μαθητικό Διαγωνισμό και τα προτεινόμενα θέματα (<http://www.historymuseum.uoa.gr>).
- Τη μουσειολογική μελέτη που πραγματεύεται τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, το προτεινόμενο υλικό, το πορτραίτο του Χρήστου Τσούντα του Μουσείου Ιστορίας, τη ζωή και το έργο του μεγάλου αρχαιολόγου, τις έρευνες, τις ανακαλύψεις, τα ευρήματα, τις δημοσιεύσεις, τα συμπεράσματα, τη διαχρονικότητά τους και τη σημασία της πολυσχιδούς προσωπικότητάς του στον χρόνο. Σημειώνεται ενδεικτική βιβλιογραφία και πηγές από το σύνολο που χρησιμοποιήθηκε: δημοσιεύσεις του Χρήστου Τσούντα (1893, 1898, 1989, 1908, 1928), Παυλόπουλος (2009), Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό (1983), Κακούρη (2014), Μαρθάρη (2002), Ιακωβίδης (2003), Πυρσός (1929), Θεοχάρης (1981), Καρούζου (1982), Μπαλλή (2014), Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (2018), Πύλη του Ελληνικού Πολιτισμού Οδυσσεύς (2018). Στην ενότητα περιλαμβάνονται επίσης οι στόχοι, η κεντρική ιδέα, το μουσειολογικό σενάριο και οι ενότητες της έκθεσης. Η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε περιελάμβανε τους Falk & Dierking (1992), McLean (1993), Dean (1996). Χρήσιμες συμβουλές και βιβλιογραφία προσέφερε η Ζαμπέλ Μουρατιάν, εκπαιδευτικός, μουσειολόγος, σύμβουλος του Παιδικού Μουσείου της Αθήνας.
- Τη μουσειογραφική μελέτη που αφορά τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του εκθεσιακού χώρου, τη μουσειογραφική απόδοση μέσω της αφήγησης και των ερμηνευτικών μέσων και την επικοινωνία της περιοδικής έκθεσης.

3.3. Κατανομή εργασιών

Οι μαθήτριες και οι μαθητές με υψηλό γνωσιακό επίπεδο ανέλαβαν τη σύνταξη και σύνθεση των κειμένων της μουσειολογικής και της μουσειογραφικής μελέτης σύμφωνα με το αποδελτιωμένο υλικό, τα κείμενα τοίχου και τις μεταφράσεις τους.

Όλα τα παιδιά συμμετείχαν στους τίτλους της έκθεσης, στον σχεδιασμό των ενοτήτων της, στην επιλογή των εικόνων για την εικονογράφηση της μελέτης και των εκθεμάτων που πλαισίωσαν το κεντρικό έκθεμα, στο σενάριο, στις κατασκευές, στα σχέδια, στο ερωτηματολόγιο και στα παιχνίδια της έκθεσης.

Οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί ανέλαβαν την αποδελτίωση της βιβλιογραφίας και επιμελούντο τα κείμενα. Συνέδεσαν τον μύθο του Οδυσσέα με τον βίο του Χρήστου Τσουντα ώστε να δοθούν τα ερεθίσματα στα παιδιά που παρήγαγαν εφαρμόσιμες λύσεις στον σχεδιασμό της έκθεσης. Καθοδηγούσαν σε κάθε στάδιο τις μαθήτριες και τους μαθητές.

3.4. Τα βήματα της μελέτης

Ο βίος και το ευρύτατο έργο του Χρήστου Τσουντα παρουσιάστηκε αρχικά στις μαθήτριες και στους μαθητές. Οι συμμετέχοντες επέλεξαν το βασικό έκθεμα. Συσχέτισαν τον σκαπανέα αρχαιολόγο με τον ομηρικό Οδυσσέα και με τη μέθοδο του καταγιγισμού ιδεών έδωσαν τον τίτλο της έκθεσης: «Το ηρωικό έπος του Χρήστου Τσουντα. Τι κρύβει ο μελίχιος πανεπιστημιακός δάσκαλος στο πορτραίτο του Περικλή Βυζάντιου;».

Ακολούθησε η εκπαιδευτική επίσκεψη στο Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και η ξενάγηση από την επιμελήτρια της συλλογής Φαίη Τσίτου (εικόνα 2). Η ομάδα γνώρισε και μελέτησε την προσωπογραφία του Χρήστου Τσουντα και τον χώρο στον οποίο υποθετικά θα αναπτυσσόταν η έκθεση. Επιτόπου, καταγράφηκαν οι διαστάσεις του καθορισμένου χώρου και των εκμεταλλεύσιμων μέσων του Μουσείου. Επιπλέον, οι μαθητές και οι μαθήτριες πληροφορήθηκαν τις χρήσεις του κτηρίου από την οικοδόμησή του, την ιστορία του Μουσείου ως πρώτου Πανεπιστημίου της νεοσύστατης Ελλάδας, την εξέλιξή του, το περιεχόμενό του, τη συλλογή προσωπογραφιών του και τις δράσεις του.

Εικόνα 2. Οι μαθήτριες και οι μαθητές στο Μουσείο Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Κομβικό σημείο της μουσειολογικής μελέτης αποτελεί η παρουσίαση της κεντρικής ιδέας και το μουσειολογικό σενάριο της έκθεσης. Έτσι, ακολούθησε η επίσκεψη της ομάδας στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, σπουδαίο εκθεσιακό χώρο με μεγάλη επισκεψιμότητα, ώστε τα παιδιά αφενός να ξεναγηθούν στα ευρήματα από ανασκαφές προϊστορικών περιόδων στην πρόοδο των οποίων συνέβαλε τα μέγιστα ο Χρήστος Τσουντας και αφετέρου να διαπιστώσουν ως επισκέπτες την πορεία, τα μέσα προβολής και ερμηνείας, τη δομή, τις ενότητες, τη θεματογραφία και τα μηνύματα της έκθεσης του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου (εικόνα 3). Σε αυτό το στάδιο πολύτιμη υπήρξε η συμβολή της Αρχαιολόγου – Μουσειολόγου Ιωάννας Γκουρτζιούμη.

Εικόνα 3. Οι μαθήτριες και οι μαθητές στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Στη συνέχεια, οι μαθήτριες και οι μαθητές αποφάσισαν τις ενότητες του κεφαλαίου μουσειολογική μελέτη, τις οποίες συνέταξε η υποομάδα συγγραφής των κειμένων χρησιμοποιώντας το αποδελτιωμένο υλικό και τις πληροφορίες ως εξής:

- Μεθοδολογία.
- Η μελέτη τού προτεινόμενου υλικού.
- Το πορτραίτο του Μουσείου Ιστορίας του ΕΚΠΑ.
- Η ζωή και το έργο του Χρήστου Τσουντα.
- Ηρωικά κατορθώματα. Οι έρευνες, οι ανακαλύψεις, τα ευρήματα.
- Scripta manent: οι δημοσιεύσεις, τα συμπεράσματα, η ισχύς τους σήμερα.
- Δόξα – υστεροφημία. Ο Χρήστος Τσουντας στον χρόνο.
- Στόχοι της Έκθεσης.
- Η κεντρική ιδέα και το μουσειολογικό σενάριο της έκθεσης.
- Οι ενότητες της Έκθεσης.

Η μουσειογραφική μελέτη προϋπέθετε την εξέταση των διαθέσιμων επιφανειών, των παραχωρούμενων μέσων και των περιορισμών που προέκυπταν στον ορισμένο εκθεσιακό χώρο του Μουσείου Ιστορίας ώστε να υλοποιηθεί η έκθεση διαρθρωμένη σε τέσσερις ενότητες. Οι δυσκολίες που αντιμετώπισε ο μαθητικός σχεδιασμός αφορούσαν τη χωρητικότητα επισκεπτών, την ενδεχόμενη φθορά του ιστορικού κτηρίου και την απουσία στοχευμένου φωτισμού για τα εκθέματα.

Οι ενότητες της έκθεσης ήταν:

- Το περιπετειώδες ταξίδι... Οι σπουδές και η επαγγελματική σταδιοδρομία.
- Στην αρχή... πρωτοπόρος αρχαιολόγος. Ηρωικά κατορθώματα: οι έρευνες, οι ανακαλύψεις, τα ευρήματα.
- Αργότερα... αφοσιωμένος καθηγητής Αρχαιολογίας. Πάντα συνεπής και συστηματικός επιστήμονας και συγγραφέας.
- Δόξα – υστεροφημία: ο Χρήστος Τσουντας στον χρόνο.

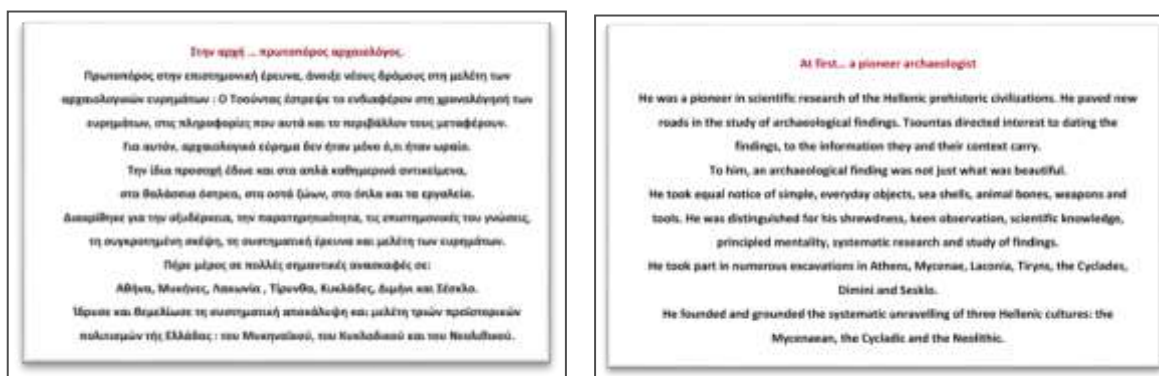
Το πορτραίτο του Χρήστου Τσουντα ως κύριο έκθεμα έπρεπε να μεταφερθεί στον ορισμένο εκθεσιακό χώρο. Συνεπώς, στην κενή θέση προβλέφθηκε να τοποθετηθεί μία αφίσα, η οποία θα πληροφορούσε τον επισκέπτη για την περιοδική έκθεση και θα τον προέτρεπε να την επισκεφθεί (εικόνα 4).

Εικόνα 4. Η αφίσα στη θέση του πορτραίτου – κεντρικού εκθέματος

Το πορταίτο θα τοποθετείτο στον τοίχο πάνω από την τηλεόραση του Μουσείου, συνοδευόμενο από έξι εισαγωγικά κείμενα στα ελληνικά και στα αγγλικά (εικόνα 5).

Εικόνα 5. Ένα από τα εισαγωγικά κείμενα τοίχου στα Ελληνικά και στα Αγγλικά

Το Μουσείο παραχωρούσε δύο αναλόγια, τα οποία αποφασίστηκε να φιλοξενούν ένα αντίτυπο της μουσειολογικής – μουσειογραφικής μελέτης εν είδει καταλόγου της Έκθεσης, ένα αντίτυπο με τα εισαγωγικά κείμενα του τοίχου γραμμένο με το σύστημα Braille για τους επισκέπτες με προβλήματα όρασης (εικόνα 6) και ένα ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση της παρουσίας και της περιήγησης του επισκέπτη. Το αντίτυπο με τα κείμενα του τοίχου γραμμένο με το σύστημα Braille για τους επισκέπτες με προβλήματα όρασης ήταν ευγενική προσφορά της Χρυσέλλας Λαγαρία, εκπαιδεύτριας γραφής Braille του Συλλόγου Αμυμώνη.

Εικόνα 6. Η μουσειολογική – μουσειογραφική μελέτη και το κείμενο τοίχου σε γραφή Braille

Η διαφανής προθήκη του Μουσείου προβλέφθηκε να εκθέτει τη μακέτα ανασκαφών που κατασκεύασαν τα παιδιά, η οποία ήταν προσαρμοσμένη σε απεικόνιση στρωματογραφίας – χρονογραμμής, βαθμιδωτή σε τρία μέρη που παρουσίαζαν ενδεικτικά τμήματα ανασκαφών του Χρήστου Τσουντα στη Θεσσαλία, στις Κυκλάδες και στην Πελοπόννησο, με απομιμήσεις και φωτογραφίες ευρημάτων που στοιχειοθέτησαν τους τρεις μεγάλους ελληνικούς πολιτισμούς (εικόνα 7).

Εικόνα 7. Η κατασκευή της μακέτας ανασκαφών του Χρήστου Τσουντα και το αποτέλεσμα

Η ξύλινη φωτισμένη προθήκη είχε ελεύθερη την ανώτερη επιφάνεια, συνεπώς σχεδιάστηκε να εκτεθούν οι πρωτότυπες δημοσιεύσεις του Χρήστου Τσουντα, με μορφή δανεισμού από την Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, φωτοτυπίες από εξώφυλλα ανασκαφικών ημερολογίων και τοπογραφικού διαγράμματος του Χρήστου Τσουντα από την ακρόπολη του Διμηνιού. Θα εκτίθεντο επίσης ενδεικτικά πίνακες με ευρήματα από τις ανασκαφές του Χρήστου Τσουντα στην Πελοπόννησο, στις Κυκλάδες και στη Θεσσαλία (εικόνα 8).

Εικόνα 8. Πρωτότυπες δημοσιεύσεις και σημειώσεις του Χρήστου Τσουντα

Στο ανώτερο εξωτερικό ράφι της φωτισμένης προθήκης θα εκτίθετο ένας χάρτης της Ελλάδας με σημειωμένα τα τοπωνύμια από τις σημαντικότερες ανασκαφές του Χρήστου Τσουντα.

Μία παρουσίαση διαφανειών, με τις δράσεις των μαθητριών και των μαθητών κατά τη διάρκεια του προγράμματος, δημιουργήθηκε για οθόνη συνδεδεμένη με υπολογιστή και μία δεύτερη παρουσίαση διαφανειών με στοιχεία από τις ανασκαφές του Χρήστου Τσουντα κατασκευάστηκε για προβολή σε συνεχή ροή σε μικρότερη οθόνη προσαρτημένη στην επόμενη κατασκευή (εικόνα 9).

Εικόνα 9. Τμήματα των παρουσιάσεων διαφανειών για τη μεγάλη και τη μικρή οθόνη

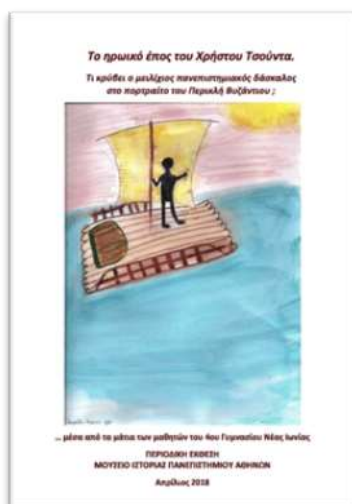
Το Μουσείο παραχώρησε μία επιφάνεια, στηριγμένη σε τρίποδα, με προσαρτημένη μικρή οθόνη για προβολή εικόνας, η οποία διέθετε παράθυρα δύο διαστάσεων, τρία μεγαλύτερα και έξι μικρότερα. Προβλέφθηκε να χρησιμοποιηθεί για ένα παιχνίδι που θα δείχνει στους μικρούς επισκέπτες της έκθεσης πόσο σύγχρονα είναι τα ευρήματα των ανασκαφών του Χρήστου Τσουντα κινητοποιώντας τη φαντασία τους. Θα απαντούσαν σε απλές ερωτήσεις κοιτώντας ένα σχέδιο ευρήματος δημιουργημένο από τις μαθήτριες και τους μαθητές κολλημένο στην εξωτερική πλευρά κάθε πόρτας και συσχετίζοντάς το με τη φωτογραφία σύγχρονου αντικειμένου στην εσωτερική πλευρά της πόρτας (εικόνα 10).

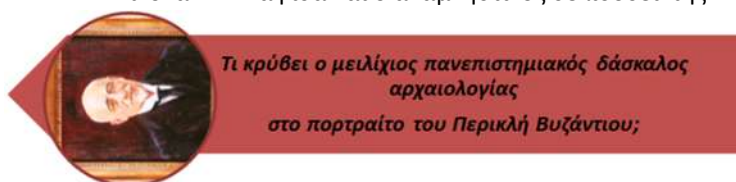

Εικόνα 10. Φαντάζεστε ότι η χρήση ήταν καθημερινή; Μητρικό ένστικτο από την προϊστορία... έως;

Η ομάδα εργασίας ασχολήθηκε με την επικοινωνία της έκθεσης με το ευρύ κοινό και αποφάσισε τη δημιουργία μίας αφίσας που θα μπορούσε να τοποθετηθεί στην είσοδο του Μουσείου και να διαδοθεί μέσω διαδικτύου. Επιπλέον, η ομάδα σχεδίασε έναν σελιδοδείκτη με σκοπό να προσφέρεται στους επισκέπτες ως αναμνηστικό της περιήγησής τους στον χώρο του Μουσείου του Πανεπιστημίου (εικόνα 11).

Εικόνα 11. Η αφίσα και ο αναμνηστικός σελιδοδείκτης

4. Συμπεράσματα

Η συμμετοχή της ενδεκαμελούς ομάδας μαθητριών και μαθητών στον 3ο Διαγωνισμό του Μουσείου Ιστορίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα «Χρήστος Τσουντάς: στα χνάρια ενός αρχαιολόγου, στα χνάρια της προϊστορίας...», απέδωσε σημαντικά οφέλη.

Ως συνεργατική διαδικασία ωφέλησε τα παιδιά τα οποία λειτούργησαν ομαδικά, να αλληλοεμπνεύστηκαν, ενεργοποίησαν τη φαντασία και τις γνώσεις τους, αντήλλαξαν ιδέες και απέδωσαν σε ένα διαφορετικό πεδίο μάθησης.

Ανεξαρτήτως σχολικής επιδόσεως οι μαθήτριες και οι μαθητές γνώρισαν τη σπουδαία προσωπικότητα και το σημαντικότερο έργο του Χρήστου Τσουντά, ο οποίος σαν άλλος

Οδυσσέας μέσα από μεγάλες περιπέτειες του νέου Ελληνικού κράτους, έφτασε σε επιστημονικά συμπεράσματα που ισχύουν μέχρι σήμερα στη διεθνή βιβλιογραφία ή προώθησαν την επιστημονική έρευνα της αρχαιολογίας. Επιπλέον, το έργο του σκαπανέα αρχαιολόγου αποκάλυψε στα παιδιά τρεις προϊστορικούς πολιτισμούς στον ελλαδικό χώρο – Κυκλαδικό, Μυκηναϊκό, Νεολιθικό – και τα οδήγησε να κατανοήσουν ότι αυτοί ήταν η βάση του μεγάλου κλασικού Ελληνικού πολιτισμού.

Το ειδικό θέμα του διαγωνισμού προσέφερε στα παιδιά τη δυνατότητα να εξετάσουν από πολλές απόψεις τον σχεδιασμό μιας έκθεσης με αποτέλεσμα να συμπεράνουν ότι ήταν ανάγκη η συνδρομή και άλλων ειδικοτήτων εκτός των αρχαιολόγων ή των ιστορικών της τέχνης. Μέσω αυτής της διαδικασίας συνειδητοποίησαν ότι για να παρουσιαστεί μία έκθεση είναι απαραίτητη η συνεργασία μουσειολόγων, μουσειογράφων, διαφημιστών, ειδικών παιδαγωγών, μουσειοπαιδαγωγών, σχεδιαστών και άλλων. Η μουσειολογική – μουσειογραφική μελέτη απετέλεσε έναν συναρπαστικό αγώνα για τα παιδιά. Κατανόησαν πως όταν επισκέπτονται ένα μουσείο, μία έκθεση θα αναζητούν συγκεκριμένα μουσειολογικά – μουσειογραφικά χαρακτηριστικά.

Γνώρισαν τον τρόπο αναζήτησης της έγκυρης βιβλιογραφίας, ποια είναι η λειτουργία της αποδελτίωσης και τη σημασία της παραπομπής στις πηγές. Το σημαντικότερο και ίσως δυσκολότερο εγχείρημα όμως ήταν η σύνθεση της εργασίας και η παρουσίασή της. Τέλος, για τις μαθήτριες, τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς τα αισθήματα ικανοποίησης, δημιουργικότητας, έκπληξης από τα κατορθώματα της ομάδας, χαράς για τη συμμετοχή αποτέλεσαν μια σημαίνουσα εμπειρία. Επιβεβαιώθηκε ότι η γνώση δύναται να αποκτηθεί κατά τρόπο παιγνιώδη, διαφορετικό από την παραδοσιακή διδασκαλία.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Dean, D. (1996). *Museum Exhibition. Theory and Practice* (pp. 103-131). New York: Routledge.
- Falk, J. & Dierking, L. (1992). *The Museum Experience* (pp. 11-16). New York: Routledge.
- Gould, H. (2003). *Settings Other than Schools: Initial Teacher Training Placements in Museums, Galleries and Archives*, p. 78. Yorkshire Museum, Libraries & Archives Council: Leeds.
- Hein, G. (1998). *Learning in the Museum*. New York: Routledge.
- Lord, B. (2007). From the Document to the Monument: Museums and the Philosophy of History. In S. J. Knell, S. MacLeod and S. Watson (eds.), *Museums Revolutions: How Museums Change and are Changed* (pp. 355-366). London: Routledge.
- McLean, K. (1993). *Planning for People in Museum Exhibitions* (pp. 1-7, 9-22). Washington: Association of Science Technology Centers.
- Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (2018). Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου 2018, από <https://www.namuseum.gr/collections>.
- Θεοχάρης, Δ. (1981). *Νεολιθικός Πολιτισμός*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας.
- Ιακωβίδης, Σ. (2003). Ανασκαφή Μυκηνών. Στο Ε. Κονδυλάκη Κόντου (επιμ.), *Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, τόμ. 158*, (σσ. 19-24).
- Κακούρη, Α. (2014). *Μυκήνες 1954, Το καταμεσήμερο* (σσ. 22, 26-27). Αθήνα: Πατάκης.
- Κάντα, Α. Μ. (2009). Η συγκρότηση της συλλογής. Στο Δ. Παυλόπουλος & Ε. Κίττα (επιμ.), *Η συλλογή προσωπογραφιών του Πανεπιστημίου Αθηνών* (σσ. 88-95). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΠΑ.
- Καντάς, Κ. (2018). Η χρήση των εικονικών μουσείων στην καλλιέργεια της αισθητικής αγωγής σε παιδιά δημοτικού. Στο Φ. Γούσιας (επιμ.), *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νέος Παιδαγωγός*, 28 και 29 Απριλίου 2018 (σσ. 3135-3144). Αθήνα.
- Καπατσούλια, Χ. (2018). Μουσειακή εκπαίδευση και γραμματισμός. Στο Φ. Γούσιας (επιμ.), *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νέος Παιδαγωγός*, 28 και 29 Απριλίου 2018 (σσ. 562-570). Αθήνα.
- Καρούζου, Σ. (1982). *Εθνικό Μουσείο, Γενικός Οδηγός* (σσ. 13-20, 32-33). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Κόκκινος, Γ. και Αλεξάκη, Ε. (2002). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Μάμαλη, Δ. και Σιούτα, Α. (2018). Η αξία της μουσειακής αγωγής στην παιδαγωγική διαδικασία. Στο Φ. Γούσιας (επιμ.), *5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νέος Παιδαγωγός*, 28 και 29 Απριλίου 2018 (σσ. 1532-1536). Αθήνα.
- Μαρθάρη, Μ. (2002). Ο Χρήστος Τσουντας και η Σύρος: Από την ανασκαφή στη Χαλανδριανή έως την έκθεση των ευρημάτων στην Ερμούπολη. Στο Μ. Μαρθάρη (επιμ.), *Εκατό χρόνια από τις έρευνες του Χρήστου Τσουντα στη Σύρο, Διαλέξεις στο Πνευματικό Κέντρο Ερμούπολης*, 31-10-1998 (σσ. 103-105). Αθήνα: Υπ. Πολιτισμού.
- Μπάγιας, Α. (Επιμ.), (1983). *Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό, τόμ. 2*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Μπαλλή, Ο. (2014). Από τις απαρχές έως την εποχή του Χρ. Τσουντα. *Διαχρονία*, Γ, 3 (σσ. 35-38).
- Νάκου, Ε. (2001). *Μουσεία: Εμείς, τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος.
- Νικονάνου, Ν. (2010). Μουσειοπαιδαγωγική. *Από τη θεωρία στην πράξη*, σ. 52-53 Αθήνα: Πατάκης.
- Νικονάνου, Ν., Μπουλιά, Α., Φιλιππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α. και Γιαννούτσου, Ν. (2015). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Ελληνικά ακαδημαϊκά ηλεκτρονικά συγγράμματα και βοηθήματα. Ανακτήθηκε, 10 Ιουλίου 2021, από <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/712>.
- Οδυσσεύς (2018). Πύλη του Ελληνικού Πολιτισμού στο Διαδίκτυο. Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2018, από <http://odysseus.culture.gr>.
- Παπαναστασίου, Α. (2022). Η ζωγραφική αναπαράσταση μουσειακών αντικειμένων από μαθητές Γυμνασίου στη συμβολή της ανασύνθεσης και ερμηνείας του πολιτισμικού και κοινωνικού περιβάλλοντός τους. Στο Α. Μαστρογιάννης (επιμ.), *8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νέος Παιδαγωγός*, 7 Μαΐου 2022 (σελ. 195-206), Αθήνα.
- Παυλόπουλος, Δ. (2009). Η φυσιογνωμία της Συλλογής. Στο Δ. Παυλόπουλος & Ε. Κίττα (επιμ.), *Η συλλογή προσωπογραφιών του Πανεπιστημίου Αθηνών* (σσ. 13-15). Αθήνα: Εκδόσεις ΕΚΠΑ.
- Πουρκός, Μ. (2016). *Πλαίσιο, Σώμα, Βίωμα, Αναπαραστάσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πυρσός (1929). *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τόμ. ΚΓ'* (σ. 474). Αθήνα: Πυρσός.
- Τσουντας, Χ. (1893). *Μυκήναι και Μυκηναίος Πολιτισμός*. Αθήνα: Εστία.
- Τσουντας, Χ. (1898). Κυκλαδικά. *Αρχαιολογική Εφημερίς, περ. Γ'* (σσ. 137-212). Αθήνα.
- Τσουντας, Χ. (1899). Κυκλαδικά. *Αρχαιολογική Εφημερίς, περ. Γ'* (σσ. 73-134). Αθήνα.
- Τσουντας, Χ. (1908). *Αι Προϊστορικοί Ακροπόλεις Διμηνιού και Σέσκλου*. Αθήνα: Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.
- Τσουντας, Χ. (1928). *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης*. Αθήνα: Εκδόσεις Αθηνά.
- Υπουργείο Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων (2003). Υ.Α. 21072α/Γ2/13-3-2003: Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Δημοτικού-Γυμνασίου: Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας κ.ά. *Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας 303, τ. Β'* (σσ. 76-79).

